

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 159.923.33:004.77

Олександра АЛЬОША,
студентка Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ШЛЯХОМ ЗАХИСТУ ЇХ ВІД ШКІДЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті дається характеристика інтернет-середовищу та засобам масової інформації як потужним чинникам формування соціально-культурних норм та цінностей. Визначено інформаційні чинники впливу на формування моральної сфери дитини та способи їх регуляції. Особлива увага приділена контенту, що має потенційний вплив на моральний розвиток особистості в ході її соціалізації. Констатовано, що характер сприйняття інформації суттєво залежить від мети її демонстрації, контексту подання, наявних коментарів, віку дитини, її готовності до розуміння та моральної інтерпретації тощо.

Ключові слова: моральний розвиток, соціалізація, інформаційний вплив.

В статті дана характеристика інтернет-середовища та засобам масової інформації як потужним факторам формування соціально-культурних норм та цінностей. Определены информационные факторы влияния на формирование нравственной сферы ребенка и способы их регуляции. Особое внимание уделено контенту, который потенциально влияет на нравственное развитие личности в ходе ее социализации. Констатируется, что характер восприятия информации существенно зависит от цели ее демонстрации, контекста представления, имеющихся комментариев, возраста ребенка, его готовности к пониманию и моральной интерпретации.

Ключевые слова: нравственное развитие, социализация, информационное воздействие.

The article considers the Internet environment and the mass media as powerful factors of socio-cultural norms and values. The problem of massive, spontaneous and targeted information influences capable of having destructive influence in shaping the moral sphere of a child is particularly relevant in the modern world. The attention has been paid to the content that has a potential impact on the moral development of the individual in the course of socialization. The nature of perception of such materials has been noted to essentially depend on the purpose of the demonstration, context presentation, provided comments and so on. The age of the child, his readiness for moral

understanding and interpretation of such information are of great importance. Any information of the mass media addressed to children or where children are involved is obliged to take account their special sensitivity.

Key words: moral development, socialization, information influence.

Постановка проблеми. Моральність людини є предметом вивчення багатьох галузей знань: етики та філософії (зокрема питання, що є благом, співвідношення добра і зла, природа моральних дій людини), педагогіки (кінцева мета виховання особистості), соціології (відображення норм певного соціуму, культурно-історичної епохи в особистих цінностях), а також права, антропології, релігії та інших гуманітарних сфер. У вітчизняній психології усталеним є погляд на моральність як вищий рівень свідомості та шлях розвитку особистості, що вимірюється наявністю в людини певного спектра цінностей, а також зорієнтованою поведінкою (Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, З. С. Карпенко, С. Д. Максименко, В. П. Москалець, М. І. Пірен, В. С. Рибалко, М. В. Савчин та ін.). Морально розвинута особистість усвідомлює значення духовності в існуванні суспільства та активно стверджує відповідні цінності в повсякденному житті – у ставленні до інших людей і до себе самої, виявляючи при цьому такі особистісні риси, як справедливість, доброзичливість, повагу, співчуття, щирість, сумлінність, готовність допомогти, принциповість, гідність та ін. Головний механізм формування моральності особистості – це розуміння та прийняття нею норм, цінностей, вимог і правил суспільства. Інтеріоризація моральних норм відбувається під впливом агентів соціалізації різного масштабу – родини, референтних груп, освітнього та професійного середовища, соціальних інституцій, культурного оточення. Цінності, що закладаються у свідомість людини в роки ранньої соціалізації, поступово стають всеохоплюючими рисами цієї культури.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Формування моральних переконань у віковому аспекті докладно описано у працях І. Д. Беха, Л. І. Божович, М. Й. Боришевського, Е. О. Помиткіна,

С. О. Ставицької, Д. І. Фельдштейна та ін., де зазначено, що моральні риси особистості зазвичай формуються в юнацькому віці, при цьому початкові етапи становлення та розвитку моральних переконань сягають раннього дитинства. Таким чином, про моральне виховання дитини слід дбати вже з перших років її життя [1, с. 14].

Хоча у віковій та педагогічній психології достатньо чітко описано рушійні сили та закономірності розвитку моральної свідомості, проте виразні трансформаційні зміни, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві, змушують повертатися до цього питання знову і знову. Особливо актуальною на сьогодні є проблема масових, спонтанних та спрямованих інформаційних впливів, здатних чинити деструктивний тиск на формування моральної сфери дитини. Хоча ця проблема стала нагальною в діяльності багатьох інституцій та має чималий громадський розголос (згадаймо хоча б останні гучні публікації про існування так званих «груп самогубців» у соціальних мережах), вона й досі потребує належного наукового й теоретико-методологічного обґрунтування.

Мета статті – окреслити інформаційні чинники впливу на формування моральної сфери дитини та визначити способи їх регуляції.

Виклад основного матеріалу. Інформація – це сукупність відомостей, необхідних для активної дії на керовану систему з метою її оптимізації. Інформація є необхідним резервом і ресурсом соціально-економічного розвитку суспільства, подібно до інших (трудових, енергетичних, матеріальних) ресурсів. У зв'язку зі зростанням ролі інформаційних технологій виникає можливість її впливу на індивідуальну й суспільну свідомість, аж до загрози інформаційних воєн, унаслідок чого постає проблема інформаційної безпеки як окремої особистості, так і держави в цілому [8]. Стосовно інформації часто використовується поняття «контент» (з англ. – *зміст*), що означає будь-яке значуще наповнення інформаційного ресурсу (тексти, ігри, графіка, відео) [9].

Засоби масової інформації, зокрема телебачення, виступають одним із важливих джерел соціалізації особистості. Відомо, що в середньостатистичній родині телевизор працює 7-8 годин на добу, при цьому найбільше часу перед ним проводять дошкільники, трохи менше – школярі (близько 3-4 годин на день, що рівнозначно п'яти урокам у школі). Потребує пильної уваги й Інтернет, що являє собою безмежне, різноманітне та неоднорідне за формою і змістом середовище, яке, як відомо, є майданчиком більшості ЗМІ, джерелом розваг та ігор, спілкування в соціальних мережах, освітнім ресурсом із майже необмеженим доступом до забороненого контенту. Саме інформація, отримана з мережі Інтернет, найчастіше формує картину світу та точку зору індивіда, виступаючи специфічним посередником між дитиною та реальністю, яка оточує її. Таким чином, віртуальний світ сьогодні є одним із найвпливовіших чинників реальної соціалізації дитини.

Усеосяжне поле медіаслуг створює найпотужнішу сукупність факторів впливу на свідомість молоді, що вимагає чіткого дотримання моральних і правових норм. В. В. Куницький розглядає діяльність ЗМІ як окремий напрям формування способу життя [6]. Головною проблемою негативного впливу інформації є те, що вона формує спосіб життя, в якому паління, вживання алкоголю, випадкові сексуальні контакти пода-

ються як елемент престижу. Причому це заворожуюче діє не лише на молодь, а й на дорослих. Виникає мовчазна згода суспільства із пропагандою нездорового та аморального способу життя. При цьому ефективні способи традиційного виховання часто виявляються безрезультатними відносно глобального інформаційного впливу телебачення та мережі Інтернет [2].

Імовірність заподіяння шкоди фізичному, розумовому, духовному і моральному розвитку молоді в результаті негативного впливу деяких матеріалів ЗМІ відмічена в міжнародній правовій практиці ще на початку ХХ століття. Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) проголошує важливість традицій і культурних цінностей кожного народу для захисту й гармонійного розвитку дитини, а також пріоритет прав батьків на моральне виховання власних дітей перед іншими особами. Зокрема, у статті 13 зазначено, що дитина має право вільно висловлювати свої думки, тобто шукати, одержувати і передавати будь-яку інформацію. Проте впровадження цього права зазнає обмежень, необхідних для поваги прав і репутації інших осіб, для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення. Визнаючи важливу роль ЗМІ в доступі до національних і міжнародних джерел, спрямованих на сприяння духовному і моральному благополуччю, фізичному і психічному розвитку, Конвенція водночас закликає до належного захисту дитини від інформації й матеріалів, що завдають їй моральної шкоди (стаття 17).

Соціально і культурно корисною вважається інформація, спрямована на:

- розвиток особистості, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини;
- виховання поваги до прав і основних свобод людини;
- виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей та до народностей, відмінних від її власної;
- підготовку дитини до свідомого самостійного життя в суспільстві, виховання в душі розуміння, миру, гідності, свободи, солідарності та рівності;
- виховання дбайливого ставлення до навколишнього середовища (стаття 29) [5].

Розглядаючи питання впливу інформації, насамперед необхідно з'ясувати, який шкідливий вплив на психіку, що формується, вона чинить. На основі аналізу й узагальнення міжнародних і вітчизняних правових актів, досвіду громадських організацій різних країн, соціально-психологічної та педагогічної літератури нами було укладено такий перелік (він не є остаточним та доповнюватиметься в міру наукової та практичної розробки питання):

- інформація, що містить сцени насилля, заохочує до агресивності й зневаги до життя, виправдовує жорстокість;
- демонстрація жорстокої поведінки відносно тварин;
- інформація, що заохочує до псування або знищення майна;
- інформація, що принижує особистість, демонструє відкрити зневагу та образу людської гідності;
- інформація еротичного та порнографічного характеру, будь-які відверті зображення за участю неповнолітніх;
- інформація, що викликає тривогу та страх, демонстрація подій і зображень, здатних налякати дітей;

- інформація, в якій схвалюється залежність від наркотичних, токсичних і психотропних речовин, тютюну й алкоголю, заохочується їх вживання, виробництво, розповсюдження чи придбання;

- інформація, що спонукає до участі в азартних іграх;

- інформація, що спонукає до вчинення дій, які загрожують дитячому життю та здоров'ю, заохочує самогубство або нанесення собі ушкоджень, деталізує засоби й обставини самогубств;

- інформація, де позитивно оцінюється злочинна чи кримінальна діяльність або ідеалізуються злочинці;

- інформація, що пропагує війну, фашизм, неофашизм та тероризм;

- інформація, що сприяє расовій, національній та етнічній дискримінації, релігійній ворожнечі, демонструє переваги одних соціальних груп над іншими;

- інформація, що підвищує вірогідність завдання шкоди суспільству діями глядачів після її перегляду;

- інформація, що заохочує ранні статеві відносини та розвиток інших нездорових схильностей;

- інформація, що підриває авторитет батьків, педагогів та довіру до них, викликає зневажливе ставлення до сімейних і моральних цінностей;

- інформація, що демонструє прояви знущання над душевнохворими та літніми людьми, а також людьми, що мають фізичні вади;

- інформація, що викликає ігнорування дітьми безпеки, містить зображення дітей у небезпечних ситуаціях;

- реклама, що завдає дітям моральної шкоди, викликаючи в них відчуття неповноцінності через те, що батьки не можуть придбати товар, який рекламується, або викликає в них почуття переваги над іншими у зв'язку з тим, що вони мають такий товар;

- популяризація шкідливої продукції та нездорового способу життя;

- матеріали, що містять нецензурну лайку;

- використання у теле- та радіопрограмах прихованих вставок та технологій, які впливають на підсвідомість людини.

Важливо, що характер сприйняття подібних матеріалів насамперед залежить від мети їх демонстрації, контексту подання, коментарів тощо. Важливе значення має також вік дитини, її готовність до розуміння та моральної інтерпретації подібної інформації. Будь-яка інформація ЗМІ, адресована дітям або в якій беруть участь діти, повинна враховувати їх особливу сприйнятливості.

Поширення інформації, що негативно впливає на неповнолітніх, як правило, законодавчо забороняється або обмежується. Якщо подібна інформація є допустимою (важливою з наукової чи художньої точки зору, необхідною для освіти або виховання), то такі матеріали (телепередачі або їх частини, реклама, художні фільми, книги, комп'ютерні ігри тощо) повинні супроводжуватися оголошенням про можливий негативний вплив, аби батьки заздалегідь могли обґрунтовано прийняти рішення про доцільність такої інформації та/або супроводити її належними коментарями. Крім того, законодавством більшості країн встановлені певні часові обмеження телерадіомовлення, до настання яких забороняється демонструвати інформацію, яка шкідливо впливає на дітей (передбачається, що ввечері батьки перебувають удома і можуть контролювати, що дивляться їхні діти).

У нашій країні державна регуляція інформаційної політики представлена в Конституції України, Законах України «Про охорону дитинства», «Про друковані засоби масової інформації (пресу)», «Про телебачення і радіомовлення», «Про захист суспільної моралі», «Про рекламу». Із 2004 року розпочала свою діяльність Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі (НЕК), повноважний орган у сфері «піднесення культури й духовності українського народу, утвердження здорового способу життя, належного стану моральності в суспільстві, виховання майбутніх поколінь на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» [10]. Робота комісії викликала неоднозначну оцінку й реакцію в суспільстві (переважно її діяльність фокусувалася на регулюванні обігу продукції сексуального характеру та матеріалів, що містять елементи насильства), а як наслідок – у 2015 році її було ліквідовано.

Заслуговує на увагу пам'ятка «Діти, Інтернет, мобільний зв'язок» (2009), котру МОН України рекомендувало батькам і педагогам для навчання безпечному користуванню мережею Інтернет. У документі, зокрема, зазначалося, що третину контенту, відтворюваного на мобільних пристроях, складає порнографія, а її типовими споживачами є діти та молодь [9]. Виходячи із безпеки негативних інформаційних впливів, реалізація проектів, пов'язаних з упровадженням у навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційних технологій, має бути погоджена з МОН України та Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти.

Як бачимо, державне регулювання у сфері інформаційної політики носить переважно заборонно-контролюючий характер (винятком є французьке законодавство, котре передбачає пільги періодичним виданням, що визнані суспільно корисними, тобто сприяють освіті, вихованню, інформуванню і культурному дозвіллю населення). Однак слід урахувати те, що будь-які правові обмеження та цензура заради захисту від інформаційних загроз мають ризики у сфері свободи людини, її конституційного права на отримання та поширення інформації (тотальний контроль за інформацією спостерігається в Росії, Китаї, Ірані, Північній Кореї).

Проблема регулювання потенційно-шкідливого змісту медіаконтенту для дітей активно обговорюється вітчизняною журналістською спільнотою [3]. Досвід провідних європейських країн показав, що найкращим способом її вирішення є саморегуляція, в якій беруть участь громадські (батьківські) та експертні професійні організації. Головними етапами та умовами такої діяльності є, по-перше, вироблення чітких етичних критеріїв стосовно небажаної інформації (її змісту, форми демонстрації тощо), а по-друге, розробка механізму соціального контролю та дотримання цих критеріїв через оскарження помічених випадків порушення норм. У ході створення етичного кодексу медіаспільноти копіювання досвіду інших країн без урахування внутрішніх особливостей малоефективне. Норми необхідно систематично переглядати та вдосконалювати відповідно до вимог сьогодення. Крім того, етичні правила мають вагу лише у випадку, коли журналістське середовище легітимізує їх через спільне зобов'язання дотримуватися цього кодексу (яскравим прикладом є, наприклад,

ситуація, коли в листопаді 2016 року представники одного із найбільших українських телеканалів не підписали спільні правила висвітлення теми сексуального насильства над дітьми, над якими працювала робоча група представників індустрії, громадськості, психологів та педагогів). Необхідно, щоб аудиторія ЗМІ знала про існування такого кодексу та неухильно його дотримувалася. Обізнаність та зацікавленість громадськості є ключовим аспектом успішності цього механізму. Саморегуляція не буде ефективною, якщо суспільство не знатиме про можливість подання скарги на неякісний або шкідливий інформаційний контент. До речі, найбільш дієвим засобом впливу на ЗМІ є не штрафні санкції, а громадський розголос та суспільне несхвалення [12].

Розглянемо, як класифікують зміст медіаконтенту в Нідерландах, де діяльність органів саморегуляції ЗМІ є об'єктом найвищого суспільного інтересу. До аудіовізуальної продукції застосовується система класифікації «Кайквайзер» (Kijkwijzer), яка попереджає батьків і вихователів, що телевізійна програма чи фільм можуть бути шкідливими. Відповідальність за те, що діти можуть побачити на екрані, покладається на батьків. Потенційна шкода контенту позначається піктограмами (див. рис.): насильство – кулак; страх – павук; секс – ноги; дискримінація – група людей із фігурою в іншому кольорі; шприц – зловживання наркотиками чи алкоголем; нецензурна лексика – людина, яка кричить.

Рис. Система класифікації потенційно шкідливої інформації «Кайквайзер»

Відповідні вікові рекомендації попереджають появу шкідливих матеріалів в ефірі в тому випадку, якщо є ймовірність перегляду їх дітьми [4].

В Україні система класифікації інформації, залежно від аудиторії, на яку вона розрахована, передбачає три категорії відеопродукції (див. табл.) [13].

Таблиця

Вікова класифікація та візуалізація відеоконтенту в Україні

<i>I категорія</i>	<i>II категорія</i>	<i>III категорія</i>
<i>без позначок</i>	<i>коло жовтого кольору з індексом 12+ чи 16+</i>	<i>коло червоного кольору з індексом 18+</i>
- фільми, розраховані на глядачів будь-якого віку; - максимально прийнятні для сімейного перегляду, порушують теми, цікаві та зрозумілі більшості глядачів, незалежно від віку, інтелектуального рівня, світогляду, політичних переконань, соціального стану; - відсутність грубості, насильства, жорстокості, непристойних виразів у будь-якій формі; - реалії складної дійсності відображені умовно	- фільми, які неповнолітнім рекомендовано переглядати разом із батьками або з їх дозволу; - фільми з індексом 12+ можуть містити сцени, які батьки вважатимуть неприйнятними для самостійного перегляду дітей; - фільми з індексом 16+ містять сцени з обмеженим ступенем насильства та жорстокості, без надмірного кровопролиття, обмежене зображення нещасного випадку або катастрофи, короткі зображення оголеності, епізодичне використання ненормативної лексики, необхідні для розвитку сюжету	- фільми, рекомендовані для перегляду лише повнолітніми глядачами; - можуть містити сцени насильства, жорстокості, зображення катастроф, жажів, відвертої оголеності, імітації інтимних стосунків (їх наявність повинна бути виправдана логікою сюжету та втілена на екрані з максимальним ступенем умовності); - дозволено транслювати з 22:00 до 6:00

Незважаючи на те, що численні державні, громадські та професійні інституції несуть відповідальність за захист дітей від впливу шкідливої інформації, не слід забувати, що провідна роль у цьому (як і у вихованні в цілому) належить батькам. Водночас експерти зауважують, що мотивування батьків до участі в освітніх семінарах стосовно цифрового виховання дітей є найскладнішим завданням, а відвідування таких заходів вкрай низьке. Дослідження «The Common Sense Census (2016 р.)» засвідчило, що 78% батьків вважають себе гарними моделями наслідування кіберповедінки для своїх дітей. Більшість із них переконані, що нічого поганого, пов'язаного з інформаційною безпекою, ніколи з їх родиною не

трапляється. Для того, аби забезпечити належне виховання дитини, батьки не лише самі повинні дотримуватися соціального етикету під час користування інтернет-технологіями, а й постійно навчатися засобам безпеки, випереджуючи при цьому дитину [16].

Дані вітчизняної інтернет-статистики, зокрема Інституту соціології НАН України (2009 р.) свідчать: 22% дітей періодично потрапляють на сайти для дорослих; 28% дітей, побачивши в мережі рекламу алкоголю або паління, хоча б раз, але намагалися їх купити, а 11% – пробували купувати наркотики; лише 18% дорослих перевіряють, які сайти відвідує їх дитина, а 11% батьків знають про онлайн-загрози [6]. За даними НЕК, майже 76% батьків не цікавляться тим,

які сайти відвідують їхні діти. Це пояснюється не батьківською байдужістю, а швидше необізнаністю [9].

Л. А. Найдьонова виокремлює особливий компонент медіаграмотності особистості – когнітивний, що стосується критичного розуміння, усвідомлення й оцінювання змісту медіа. Цей компонент концентрується на відносинах між індивідом і контентом, передбачаючи автономність та самостійність особистості [11].

Для забезпечення інформаційної безпеки дітей батьки можуть діяти по-різному: свідоме та вибіркове використання ЗМІ; стимуляція критичного ставлення дітей до інформації з різних джерел; обмеження доступу до потенційно шкідливого контенту. Проте головною запорукою інформаційної безпеки є довірливі стосунки між дитиною та батьками, ставлення до старших як авторитетного джерела моральних норм та цінностей, адже саме батьки повинні пояснити дитині, що добре, а що погано, прищепити моральні якості.

Однак існує й протилежна думка: страхи з приводу негативного впливу телебачення, мережі Інтернет та інших інформаційних ресурсів надто перебільшені. «Якщо батьки люблять свою дитину й займаються її вихованням, то що б вона не дивилася по телевізору, в якій б грі не грала, вона виросте адекватною особистістю з правильними сімейними цінностями і моральними звичками» [15]. Лише в цьому випадку можна говорити про ефективність морального виховання та про розвиток у дитини моральної свідомості.

Важливим чинником будь-якої діяльності, що стосується захисту дітей від шкідливої інформації, є професійна оцінка конкретних випадків такої загрози. У вітчизняній психології існують окремі напрацювання, що стосуються розробки відповідних методик психологічної експертизи, однак вони, на жаль, поодинокі, адже не встигають за розвитком численних та різноманітних викликів інформаційного суспільства, що істотно ускладнює встановлення відповідних фактів. Професійні робочі рекомендації щодо проведення експертизи в інформаційній сфері прописані в праці Д. О. Леонтьєва та Г. В. Іванченко, проте ці розробки стосуються переважно маніпулятивних впливів та їх розпізнавання в текстовій інформації [7]. Забезпечення захисту дітей та молоді неможливе без визначення конкретних шляхів та інструментів упровадження гуманітарної експертизи в інформаційній сфері. Безперечно, оцінювати те, що певна інформаційна продукція може зашкодити розвитку дітей, повинні експерти, які мають вищу професійну освіту та спеціальні знання в галузі психології. Громадський запит, у свою чергу, має сприяти розвиткові теоретичної та методологічної бази для проведення соціально-психологічної експертизи інформаційних впливів, оцінки їх потенційного впливу на дитину.

Висновки. Метою суспільного регулювання інформаційного простору є захист дітей від впливу, до якого вони не готові у зв'язку з рівнем свого розвитку, а також створення сприятливого середовища для поступового дорослішання шляхом формування чітких ціннісних орієнтирів особистості. Найбільш перспективним напрямком ми бачимо психологічний супровід розвитку навичок особистої інформаційної безпеки для дітей різного віку та їх батьків: уміння розпізнавати недостовірну інформацію, ідентифікувати маніпулятивний вплив, розвивати здатність критичного осмислення сприйнятої інформації, чинити опір емоційно-негативним інформаційним чинникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боришевський М. Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності / М. Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
2. Буранова Д. Д. Международный опыт в сфере формирования нравственности у детей и молодежи посредством защиты их от вредной информации / Д. Д. Буранова // Актуальные вопросы современной психологии и педагогики : сборник докладов XXI Междунар. науч. конф. – Липецк : Аргумент, 2015. – С. 20–26.
3. Дорош М. Права дітей і телебачення: як захищати, а не порушувати / М. Дорош, М. Щевич [Електронний ресурс] // MediaSapiens. – 28 грудня 2015. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/prava_ditey_i_telebachennya_yak_zakhischaty_a_ne_porushuvati/.
4. Захист неповнолітніх від шкідливого контенту: досвід Нідерландів [Електронний ресурс] / StarLightMedia ; Незалежна асоціація телерадіомовників // Детектор медіа. – 16 лютого 2017. – Режим доступу : <http://detector.media/infospace/article/123248/2017-02-16-zakhist-nepovnlitnikh-vid-shkidlivogo-kontentu-dosvid-niderlandiv/>.
5. Конвенція о правах ребенка [Электронный ресурс] // Официальный сайт Организации Объединенных Наций. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.
6. Куницький В. В. Захист неповнолітніх в інформаційному просторі як об'єкт гуманітарної експертизи: український та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / В. В. Куницький // Сайт Національної академії державного управління при Президентові України. – Режим доступу : academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Kunitskiy.pdf.
7. Леонтьев Д. А. Комплексная гуманитарная экспертиза / Д. А. Леонтьев, Г. В. Иванченко. – М. : Смысл, 2008.
8. Лисенко О. О. Актуальні питання захисту суспільства від шкідливої інформації / О. О. Лисенко // Вісник Харківського нац. ун-ту внутрішніх справ : зб. наук. праць. – 2009. – № 4 (47). – С. 30–38.
9. Лист МОН України «Про захист дітей та молоді від негативних інформаційних впливів» № 1/9 – 768 від 06.11.09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/196/korinf19/bezditvlnet/>.
10. Міжнародний досвід правового регулювання питань щодо захисту дітей від негативного впливу інформаційної продукції : інформаційна довідка [Електронний ресурс] // Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. – Режим доступу : <http://www.moral.gov.ua/news/173/>.
11. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник / Л. А. Найдьонова ; НАПН України ; Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
12. Назарук Т. Саморегуляція в медіа: світовий досвід [Електронний ресурс] / Т. Назарук // MediaSapiens. – 22 травня 2015. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/samoregulyatsiya_v_media_svitoviy_dosvid.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів» № 1143 від 02.12.2015 [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1143-2015-%D0%BF>

14. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості : монографія / М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарська та ін. ; за заг. ред. М. Й. Боришевського. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 200 с.

15. Титаренко Е. С. Защита детей от негативной информации как средство нравственного воспитания [Электронный ресурс] / Е. С. Титаренко // Концепт. – 2013. – № 6 (июнь). – Режим доступу : <http://e-koncept.ru/2013/13131.htm>.

16. Scheff S. Why parents need to be better students [Electronic resource] / Sue Scheff // Family Online Safety Institute. – Access mode : <https://www.fosi.org/good-digital-parenting/>.

Дата надходження до редакції: 17.03.2017 р.

УДК 159.992.73:37.015.3

Тетяна ВЕРЕМІЙЧУК,
магістрант Національного університету
«Острозька академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДІУ В УКРАЇНІ

У статті представлено аналіз психологічних особливостей переживання кризи студентською молоддю. Доведено, що сучасні умови існування збільшують ризик виникнення кризових ситуацій. Політичне, економічне, соціальне, екологічне неблагополуччя, прискорені темпи життя спричиняють зростання психологічної напруги, підвищення рівня загальної тривожності, а як наслідок – відчуття самотності, непотрібності, безглуздості існування, страх за власне майбутнє.

Ключові слова: криза, переживання, молодь, АТО, стрес, жертва, особистість, чинник, конфлікт.

В статті представлено аналіз психологічних особливостей переживання кризи студентською молоддю. Доказано, що сучасні умови існування збільшують ризик виникнення кризових ситуацій. Політичне, економічне, соціальне, екологічне неблагополуччя, прискорені темпи життя втягують за собою психологічне напруження, підвищення рівня загальної тривожності, а як результат – відчуття самотності, непотрібності, безглуздості існування, страх за власне майбутнє.

Ключевые слова: кризис, переживание, молодежь, АТО, стресс, жертва, личность, фактор, конфликт.

The article analyzes the psychological characteristics of crisis experience of the students. Nowadays, our country endures specific peculiarities of life, that increase the risk of crisis related to the ATO. These include a sharp escalation in the pace of life, the recent radical change in its structure, and accordingly, the entire complex of social and psychological conditions of existence. Political, economic, social and environmental distress,

instability, rapidly accelerating pace of life and change in its level – all these factors cause additional psychological stress. The symptoms include the increase in overall anxiety, feelings of loneliness, uselessness and futility of existence, fear for the future and more. There has been conducted the analysis of the empirical research of the features of students' crisis experiences. It has grounded and described the procedure of empirical research and made interpretation of the results, formulated practical principles for the organization of psychological help for student youth in high school. It has developed and given practical advice on psychological assistance to students experiencing the period of crisis in Ukraine.

Key words: crisis, experience, youth, ATO, stress, sacrifice, personality factor, conflict.

Постановка проблеми. На сучасному етапі України притаманні специфічні особливості життя, що збільшують ризик виникнення кризових ситуацій, зокрема і тих, що пов'язані з АТО. Політичне, економічне, соціальне, екологічне неблагополуччя, нестабільність, прискорення темпів життя – все це викликає масове зростання психологічної напруги.

Означена проблема є надзвичайно актуальною, адже питання подолання студентами ВНЗ складних життєвих ситуацій досі залишаються недостатньо вивченими сучасною психологічною наукою. Зіткнувшись із кризовою ситуацією, особистість змушена переживати, переорієнтуватися та ставити перед собою нові цілі. Зокрема, кризові ситуації актуалізують психологічний захист, що обґрунтовується у працях таких науковців, як Л. І. Анциферова, Ф. Є. Васильок, Л. Ю. Суботіна, М. К. Акімова, Л. М. Блохіна.

Дослідження останніх років свідчать, що існує необхідність вивчення переживання кризового стану